

УДК 346.

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.51>

ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ РАДИ ДИРЕКТОРІВ ТА ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЇЇ РІШЕНЬ

Серт О.В.,

адвокат,

*аспірант кафедри економічного права
та економічного судочинства*

*Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка;*

ORCID: 0009-0000-3882-8813

e-mail: sertoleksandr@gmail.com

Серт О.В. Щодо функціонування ради директорів та правової природи її рішень.

У статті детально розглядається національне правове регулювання складу та діяльності ради директорів як органу, що при однорівневій структурі корпоративного управління спрощено можна охарактеризувати як орган управління та контролю, аналізуються основні засади роботи такого колегіального органу корпорації. Сформульовано метою дослідження є аналіз національного регулювання однорівневої структури корпоративного управління з наміром виокремити основні та додаткові принципи роботи ради директорів, розкрити їхню сутність та оцінити їхню роль, а, також, розкрити правову природу рішень ради директорів. Для досягнення мети дослідження використано методи техніко-юридичного аналізу, синтезу, аналогії, моделювання, комплексного дослідження, структурно-функціональний, порівняльно-правовий та інші методи наукового пізнання. У статті до основних принципів роботи ради директорів віднесено: колегіальність, більшість, рівність членів ради, підзвітність, регламентацію роботи ради, запобігання конфліктам інтересів. Додаткові принципи включають прозорість, належність та компетентність членів ради директорів. Особливу увагу автор приділяє детальному аналізу положень Закону України № 2465-IX «Про акціонерні товариства», які визначають склад ради директорів, порядок прийняття рішень, можливість участі у засіданнях інших осіб із дорадчим голосом, а також засади організації роботи ради. У статті досліджується правова природа рішень ради директорів на предмет того слід їх вважати актами нормативного або ненормативного характеру. Автором продемонстровано, що рішення ради директорів не завжди можна розглядати як результат нормотворчості (правотворчості). Рішення ради директорів, які не створюють нових правових норм і регулюють окремі індивідуальні випадки, для прикладу, обрання головного виконавчого директора, носять ненормативний характер. Натомість, рішення, що встановлюють загальні правила поведінки мають нормативний характер. Автором зроблено висновок, що рішення ради директорів щодо затвердження внутрішніх положень або впровадження зовнішніх стандартів, навіть якщо вони лише вводять у дію норми, самі по собі є актами нормативного характеру, адже вони створюють обов'язковість цих норм у межах корпорації.

Ключові слова: однорівнева структура корпоративного управління, рада директорів, акціонерне товариство, виконавчий директор, невиконавчий директор, незалежний невиконавчий директор, акт нормативного характеру, акт ненормативного характеру.

Sert O.V. About the functioning of the board of directors and the legal nature of its decisions.

In the article there is a detailed analysis of the national legal regulation of the composition and activities of the board of directors, which in a one-tier corporate governance structure can be broadly characterized as a management and control body. It also analyses the fundamental principles governing the operation of such a collegial corporate body. The research aims to analyse the national regulation of a one-tier corporate governance structure with the intent to identify the primary and supplementary

principles of the board of directors' operation, uncover their essence, evaluate their role, and elucidate the legal nature of the board's decisions. To achieve this goal, the study uses various scientific methods, including technical-legal analysis, synthesis, analogy, modeling, comprehensive research, structural-functional analysis, comparative legal method and others. The article identifies the following as the core principles of the board of directors' operation: collegiality, majority, equality of board members, accountability, regulation of the board's activities, and prevention of conflicts of interest. Additional principles include transparency, propriety, and the competence of board members. The author pays particular attention to a detailed analysis of the provisions of the Law of Ukraine № 2465-IX «On Joint Stock Companies», which defines the composition of the board of directors, the decision-making procedure, the possibility of other persons participating in meetings with an advisory vote, and the principles of organizing the board's work. The article examines the legal nature of the board of directors' decisions to determine whether they should be classified as normative or non-normative acts. The author demonstrates that the decisions of the board of directors cannot always be regarded as the result of norm-making. Decisions of the board that do not establish new legal norms and address specific individual cases, such as appointing a Chief Executive Officer, have a non-normative nature. Conversely, decisions that set general rules of conduct have a normative nature. The author concludes that decisions of the board of directors to approve internal regulations or implement external standards, even if they merely activate existing norms, are themselves normative acts, as they establish the binding nature of these norms within the corporation.

Key words: one-tier corporate governance structure, board of directors, joint-stock company, executive director, non-executive director, independent non-executive director, normative act, non-normative act.

Постановка проблеми. Ключову роль при однорівневій структурі корпоративного управління відіграє рада директорів, яку спрощено можна охарактеризувати як орган управління та контролю у корпораціях (товариствах, що утворені об'єднанням учасників та належних їм капіталів для здійснення господарської діяльності). Для ефективного функціонування цього органу необхідним є дотримання низки принципів, які визначають порядок роботи ради директорів, взаємодію між її виконавчими і невиконавчими членами, іншими суб'єктами корпоративних відносин, механізми ухвалення рішень, відтак, із урахуванням чинного національного правового регулювання, слід виділити основні та додаткові принципи роботи ради директорів. Також, компетенція ради директорів реалізовується шляхом ухвалення нею рішень. Правова природа рішень ради директорів залишається предметом наукових дискусій та практичного аналізу, у зв'язку з чим постає нагальна необхідність правильного розуміння якою є правова природа таких рішень, визначитись з тим, носить вона нормативний чи ненормативний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки у вітчизняній правовій науці приділено достатньо уваги корпоративним відносинам (Г.Ю. Смірнов, В.І. Цікало, І.В. Лукач, Ю.М. Жорнокуй та ін.), господарській компетенції органам корпорації (О.В. Гарагонич, А.В. Смітюх, О.Р. Кібенко та ін.), корпоративному управлінню (І.В. Спасибо-Фатеева, Л.В. Сіщук та ін.). Господарську компетенцію ради директорів у Великобританії та Європейському Союзі досліджувала О.Р. Кібенко. Аналізували підходи до модернізації корпоративного законодавства України, в тому числі, в частині запровадження однорівневої структури корпоративного управління О.П. Орлюк, Ю.М. Бисага, О.В. Гарагонич. Питання змісту фідучіарних обов'язків членів органів корпорації досліджував Є.О. Трубаков. Правову природу рішень органів корпорацій досліджували О.В. Гарагонич, Д.І. Сіроха, Л.В. Сіщук, В.В. Форманюк. Щодо стосується аналізу принципів функціонування ради директорів та правової природи ухвалених нею рішень, це залишається без належного висвітлення у роботах науковців, що зумовлює необхідність у подальших наукових пошуках.

Дослідження має на меті проаналізувати національне регулювання однорівневої структури корпоративного управління з наміром виокремити основні та додаткові принципи роботи ради директорів, розкрити їхню сутність та оцінити їхню роль, а, також, розкрити правову природу рішень ради директорів.

Виклад основного матеріалу. З огляду на чинне національне правове регулювання, ми виокремлюємо основні та додаткові принципи роботи ради директорів із таких мотивів: основні характерні для всіх корпорацій, що обрали однорівневу структуру, вони закладають фундамен-

тальні основи функціонування ради директорів, а додаткові характерні для певних корпорацій, вони спрямовані на підвищення ефективності роботи ради та забезпечення її відкритості. Основними вважаємо такі: принципи колегіальності та більшості, принцип рівності членів ради, принципи підзвітності та регламентації роботи ради, принцип запобігання конфліктам інтересів. Додатковими вважаємо такі: принцип прозорості, принципи належності та компетентності членів ради.

Національне право визначає склад ради директорів у Законі України № 2465-IX «Про акціонерні товариства» (п.п. 2, 12 ч. 1 ст. 1, ч. 2 ст. 4, ст.ст. 64-65) [1], а відповідно до ч. 11 ст. 65 Господарського кодексу України у корпораціях, у яких утворення наглядової ради не вимагається відповідно до закону, може бути створена однорівнева структура управління відповідно до порядку, передбаченого вказаним Законом № 2465-IX [2]. Також, відповідно до ч. 4 ст. 160 Цивільного кодексу України положення про однорівневу структуру управління акціонерним товариством за аналогією застосовуються до товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю [3]. На підставі аналізу статті 65 Закону № 2465-IX стверджуємо, що до складу ради директорів входять її члени, обрані вищим органом корпорації, що можуть бути виконавчими або невиконавчими, останні, в свою чергу, можуть бути незалежними (ч. 5 ст. 65). Мінімальна кількість членів ради директорів не може становити менше трьох осіб (ч. 2 ст. 65 Закону № 2465-IX). До складу ради директорів не входить корпоративний секретар [4, с. 78]. Отже, рада директорів завжди є колегіальним органом, що є проявом **принципу колегіальності**, який передбачає спільне ухвалення рішень суб'єктами, що виконують функції ради директорів. Складовою частиною **принципу колегіальності** є необхідність забезпечення кворуму – для правомочності засідань необхідна участь більше половини членів ради, повноваження яких є чинними (ч. 3 ст. 66 Закону № 2465-IX). Якщо кількість членів ради директорів, повноваження яких є чинними, становить менше половини її загального складу, вищий орган корпорації має дообрати решту членів ради (ч. 8 ст. 66 Закону № 2465-IX). В окремих засіданнях ради директорів або в розгляді окремих питань порядку денного з правом *дорадчого голосу* можуть брати участь інші особи (ч. 2 ст. 66 Закону № 2465-IX). Закон № 2465-IX не розкриває зміст правомочностей, що надає таким іншим особам дорадчий голос. При цьому, у ч. 1 ст. 1 Закону України № 819-IX «Про сільськогосподарську кооперацію» *дорадчий голос* визначено як право висловлювати свою думку та надавати свої зауваження і пропозиції з питань порядку денного без права участі у голосуванні [5]. Логіка правових норм Закону № 2465-IX у їхній сукупності дає підстави стверджувати, що будь-які інші особи (не члени ради директорів) на підставі самого факту участі у засіданнях ради не стають суб'єктами корпоративних відносин, відтак і їхнє право дорадчого голосу носить лише консультативний характер для директорів та не дає таким особам права участі у голосуванні на засіданнях ради. Тобто, особа з дорадчим голосом своїми аргументами може вплинути на дискусію, але не на остаточне рішення. До того ж, у членів ради директорів відсутнє право делегування свого голосу (ч. 5 ст. 65 Закону № 2465-IX). Про інших осіб йдеться, також, у ч. 1 ст. 68 Закону № 2465-IX, де передбачено можливість утворення комітетів ради директорів «з числа її членів та інших осіб», однак про права таких інших осіб, у тому числі про їхнє право участі у голосуваннях на засіданнях комітетів, не вказано нічого. Виснуваємо, що тут також мова йде про дорадчий голос інших осіб, що не дає їм права участі у голосуванні, оскільки інші особи на підставі самого факту участі у засіданнях комітетів ради директорів не стають суб'єктами корпоративних відносин. Вважаємо, що право участі інших осіб (не членів ради) у засіданнях ради директорів та її комітетів з правом дорадчого голосу доповнює принцип колегіальності та сприяє його реалізації.

У Законі № 2465-IX законодавець встановив **принцип більшості**, згідно якого, за загальним правилом, рішення ради директорів приймається простою більшістю голосів членів ради директорів від їхньої загальної кількості, але учасники (акціонери) можуть передбачити іншу (*більшу*) кількість необхідних голосів членів ради для прийняття нею рішення (ч. 4 ст. 66). Попри те, що Закон № 2465-IX дозволяє учасникам (акціонерам) передбачити обов'язкову участь певних членів ради директорів у голосуванні, наприклад, невиконавчих директорів, незалежних невиконавчих директорів (ч. 4 ст. 66), це не нівелює окреслений **принцип більшості**. Також, відповідно до ч. 1 ст. 65 Закону № 2465-IX «голова ради директорів обирається членами ради директорів з їх числа простою більшістю голосів від загального складу ради директорів, якщо інше не передбачено статутом акціонерного товариства». Тобто, із таким формулюванням правової норми теоретично можна було б змоделювати ситуацію, що статутним документом корпорації встановлена мож-

ливість обрання голови ради меншістю голосів її членів від загального її складу. Однак, обрання голови ради відбувається не інакше як на засіданні ради директорів, відтак, наявна конкуренція правових норм ч. 1 ст. 65 та ч. 4 ст. 66 Закону № 2465-IX, із урахуванням чого виснуваємо, що і для обрання голови ради необхідна як мінімум більшість голосів «за» від загального складу ради, а положення статутного документу корпорації про зворотнє не відповідатимуть вимогам закону.

Ми прослідковуємо встановлення законодавцем **принципу рівності** членів ради директорів у такому. У засіданнях ради директорів мають право брати участь усі її члени (ч. 2 ст. 66 Закону № 2465-IX). Член ради директорів не може передавати *свій голос* іншим особам (ч. 5 ст. 65 Закону № 2465-IX). Для дворівневої структури законодавець передбачив, що кожен член наглядової ради має один голос (ч. 4 ст. 75 Закону № 2465-IX), а для однорівневої структури аналогічного положення не закріпив. Відтак, нам слід визначитись із тим, чи має один член ради директорів лише один голос та чи може один член ради директорів мати кілька голосів на засіданнях ради. Так, за однорівневої структури, якщо таке передбачено у статутному документі корпорації, голова ради директорів матиме вирішальний голос у разі рівного розподілу голосів членів ради директорів під час прийняття рішень (абз. 2 ч. 3. ст. 66 Закону № 2465-IX). Однак, вирішальний голос – це все рівно один голос. До того ж, аналогічна норма про вирішальний голос голови наглядової ради закріплена для дворівневої структури (абз. 2 ч. 4 ст. 75 Закону № 2465-IX). Словосполучення «*свій голос*» у ч. 5 ст. 65 Закону № 2465-IX вжито у формі однини. Принагідно відмітимо, що правове регулювання про більшу кількість голосів члена ради директорів передбачено, для прикладу, у п. D параграфа 141 підглави IV глави 1 Закону про корпорації штату Делавер, США, 2023 (Delaware General Corporation Law), згідно якого статутний документ корпорації може наділяти одного чи кількох членів ради директорів правами голосу, які є більшими або меншими, ніж у інших директорів («if the certificate of incorporation provides that 1 or more directors shall have more or less than 1 vote per director on any matter, every reference in this chapter to a majority or other proportion of the directors shall refer to a majority or other proportion of the votes of the directors») [6]. Однак, за чинного національного правового регулювання виснуваємо, що проявом **принципу рівності** є надання одному члену ради директорів одного голосу.

Законодавцем встановлено **принцип регламентації** порядку проведення засідань ради директорів. Так, затвердження положення про раду директорів здійснюється вищим органом корпорації та належить до його виключної компетенції (п. 12 ч. 2 ст. 39 Закону № 2465-IX). Затвердження статуту акціонерного товариства здійснюється на установчих зборах (п. 2 абз. 2 ч. 2 ст. 11 Закону № 2465-IX), а внесення змін до статуту належить до виключної компетенції загальних зборів (п. 2 ч. 2 ст. 39 Закону № 2465-IX). Порядок роботи членів ради директорів, права та обов'язки членів ради директорів, порядок виплати їм винагороди визначаються законом, статутним документом, положенням про раду директорів, а також цивільно-правовим чи трудовим договором (контрактом), що укладається з членом ради директорів (ч. 6 ст. 64 Закону № 2465-IX). Права та обов'язки членів ради директорів мають бути чітко визначені у внутрішніх положеннях товариства та у договорі (контракті), що укладається з кожним членом ради директорів (ч. 4 ст. 65 Закону № 2465-IX). У частині порядку проведення засідань ради директорів простежується і різноманіття варіантів їхніх форматів – очно, дистанційно, у режимі аудіо- чи відеоконференції (ч. 7 ст. 66 Закону № 2465-IX). Економісти на підставі власних досліджень виснувають, що невиконавчі директори, а особливо незалежні, мають обмежений доступ до внутрішньої інформації про діяльність корпорації, тоді як виконавчі директори не завжди зацікавлені в її прозорому наданні, однак, частіше засідання ради директорів та участь у них усіх її членів допомагають зменшити цей інформаційний розрив [7, с. 39-40]. Погоджуємось із таким твердженням, відтак, **принцип регламентації** має проявлятися не лише в упорядкуванні самої процедури засідань ради директорів, а й у встановленні періодичності їх проведення.

Принцип запобігання конфліктам інтересів проявляється у обов'язку директорів діяти в інтересах корпорації, необхідності уникати ситуацій, коли їхні особисті чи інші інтереси (прямі або опосередковані) суперечать інтересам корпорації, та забороні до ради директорів обирати осіб, що визнані за рішенням суду винними в порушенні ст. 89 Закону № 2465-IX, а таке обмеження застосовується протягом трьох років з дати виконання такого рішення суду (абз. 7 ч. 5 ст. 64 Закону № 2465-IX). Конфлікт інтересів виникає, якщо: 1) член (члени) ради директорів використовує (використовують) майно, інформацію або можливості корпорації для задоволення власних інтересів; 2) інтереси члена (членів) ради директорів можуть завдати шкоди корпорації або вплинути

на об'єктивність його (їхніх) рішень. *Принцип запобігання конфліктам інтересів* доповнюються іншими обов'язками членів ради директорів: 1) діяти добросовісно та розумно (п. 2 ч. 1 ст. 89 Закону № 2465-IX); 2) ухвалювати незалежні рішення в межах дискреційного розсуду (ч. 6 ст. 89 Закону № 2465-IX); 3) утримуватися від отримання вигоди від третіх осіб (ч. 9 ст. 89 Закону № 2465-IX). *Принцип запобігання конфліктам інтересів* передбачає і можливість врегулювання конфлікту інтересів (ч. 8 ст. 89 Закону № 2465-IX). Вважаємо, що наявність фідучіарних обов'язків членів ради директорів (ч. 3 ст. 65 Господарського кодексу України) доповнює принцип *запобігання конфліктам інтересів* та сприяє його реалізації.

Також, законодавцем встановлено *принцип підзвітності* ради директорів перед вищим органом корпорації. Рада директорів щороку складає звіт про свою діяльність (ч. 3 ст. 62 Закону № 2465-IX). Розгляд звіту ради директорів, прийняття рішення за результатами розгляду такого звіту належить до виключної компетенції загальних зборів (п. 15 ч. 2 ст. 39 Закону № 2465-IX). При цьому, не передбачається можливість вищого органу самовільно перебирати на себе функції ради директорів, окрім як за рішенням самої ради про передачу на розгляд загальних зборів певного питання, вирішення якого належить до її компетенції (ч. 2 ст. 63 Закону № 2465-IX), що само по собі збільшує роль принципу підзвітності для належного контролю з боку вищого органу за діяльністю ради. Доповнюючи, відмітимо, що *принцип підзвітності* проявляється і в оцінці ефективності роботи ради, що включається до звіту (абз. 2 ч. 3 ст. 62, ч. 1 ст. 70 Закону № 2465-IX). Складовою частиною *принципу підзвітності* вважаємо право учасників (акціонерів) на доступ до протоколів, якими оформлені рішення ради, і до матеріалів засідань ради (ч. 6 ст. 66, ст. 48 Закону № 2465-IX).

Звіт про діяльність ради директорів є частиною річного звіту корпорації та підлягає оприлюдненню (ч. 3 ст. 62 Закону № 2465-IX). Річний звіт підлягає попередньому схваленню або прийняттю радою директорів (ч. 3 ст. 109 Закону № 2465-IX). Оприлюднення річного звіту корпорації тоді, коли це вимагається, складає зміст *принципу прозорості*. Річним звітом корпорації є звіт за підсумками перевірки її фінансово-господарської діяльності за результатами фінансового року (ч. 2 ст. 109 Закону № 2465-IX). Закон № 2465-IX не містить норм про те, які саме корпорації, що обрали однорівневу структуру управління, мають оприлюднювати річний звіт, хоча зазначає які корпорації з тих, що обрали дворівневу структуру, мають це робити (ч. 1 ст. 70): публічні акціонерні товариства, акціонерні товариства, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій належать державі, та банки. У ч. 3 ст. 14 Закону України № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» деталізується та доповнюється які саме корпорації мають оприлюднювати свою фінансову звітність: підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти природних монополій на загальнодержавному ринку та суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях; великі підприємства, які не є емітентами цінних паперів, та середні підприємства; інші фінансові установи та недержавні пенсійні фонди, що належать до мікропідприємств та малих підприємств; малі підприємства, що є суб'єктами господарювання державного сектору економіки [8]. Відтак, оскільки оприлюднення звіту корпорації не є обов'язковим для всіх корпорацій, що обрали однорівневу структуру, *принцип прозорості* ми виділяємо як додатковий. До того ж, дійсно, *принцип прозорості* впливає із *принципу підзвітності*, але ми виділяємо його самостійним з огляду на легітимну мету його запровадження законодавцем. *Принцип підзвітності* стосується можливості вищого органу та учасників (акціонерів) контролювати діяльність ради, розглядати та затверджувати, якщо таке право передбачено статутним документом, її звіти, знайомитись із протоколами та матеріалами засідань ради директорів, у той час як *принцип прозорості* стосується можливості інших стейкхолдерів (кредиторів, працівників, контрагентів тощо) корпорації знайомитись з її оприлюдненими звітами.

Для деяких корпорацій законодавцем встановлено вимоги до компетенції членів ради директорів, що є проявом *принципу належності та компетентності*. Так, посадові особи професійного учасника фондового ринку повинні мати бездоганну ділову репутацію, професійну придатність, відповідні знання, навички та досвід, а також відповідати іншим вимогам, встановленим Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (п. 7 ч. 4 ст. 70, ч. 6 ст. 76 Закону України № 3480-IV «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки») [9]. Кваліфікаційні вимоги щодо ділової репутації та професійної придатності голови та членів ради директорів професійного учасника встановлені у главі IV Стандарту № 4, затвердженого рішенням Національної

комісії з цінних паперів та фондового ринку № 1291 від 30.12.2021 р., зареєстровано в Мін'юсті 28.02.2022 р. за № 263/37599 [10]. Законодавчі вимоги до компетенції членів ради директорів (кваліфікація, професійна придатність, репутація, доброчесність, відповідність обмеженням) стосуються не всіх корпорацій, що обрали однорівневу структуру корпоративного управління, відтак *принцип компетентності та належності* ми також виділяємо як додатковий.

Волевиявлення ради директорів здійснюється у формі рішень, що оформляються протоколами (ч. 5 ст. 66 Закону № 2465-IX). З огляду на таке, варто визначитись із тим, якою є *правова природа рішень ради директорів*, чи здійснює рада директорів нормотворчість та чи є рішення ради локальними правовими (нормативно-правовими) актами.

В.В. Форманюк під нормотворчістю розуміє діяльність уповноважених суб'єктів щодо розробки, переробки, видання норм, що регламентують різні сфери діяльності корпорації та відносини, що складаються між її членами [11, с. 127-128]. С.М. Гусаров під правотворчістю розуміє різновид нормотворчості, що характеризується творенням норм права, а правотворчі акти відрізняє від правозастосовних тим, що останні містять не загальні правила поведінки, а індивідуальні [12, с. 36]. На противагу, А.О. Нечипоренко нормотворчістю вважає різновидом правотворчості, яка проявляється у створенні нормативно-правових актів [13, с. 12]. Аналогічної думки дотримується Ю.С. Лепех [14, с. 229].

С.М. Гусаров вказує, що правові акти можуть мати як нормативний, так і ненормативний характер, де останні мають індивідуальне значення [12, с. 38]. Вчений, також, зауважує, що акти органів управління та контролю корпорації, які не містять нових правових норм, є актами правозастосовного характеру (індивідуальними актами), а не нормотворчого [12, с. 40]. Р.А. Майданик акти, що приймаються / ухвалюються органами корпорації, називає локальними, серед яких розрізняє такі, що мають нормативний (статuti, положення) та ненормативний характер (інструкції, правила), останні можуть бути індивідуальними актами [15, с. 80-81, 83-84]. Вчений зазначає, що локальні акти нормативного характеру є *юридичними фактами* з моменту їх прийняття, а ненормативного характеру – юридичними фактами не є, а виступають лише умовою настання юридичних наслідків [15, с. 83]. О.В. Гарагонич характеризує рішення органів корпорації як акти ненормативного характеру, вказуючи, що на відміну від правочинів, для вчинення яких необхідна воля їхніх сторін (його сторони), рішення органів корпорації можуть бути прийнятими, навіть якщо хтось із учасників (членів) такого органу голосував «проти» цього, але його (їхнього) голосу (голосів) було недостатньо, щоб рішення не приймати [16, с. 17-18]. В подальшому, такі рішення будуть обов'язковим і для такого учасника (таких учасників), хоча вони не бажали їхнього прийняття. Аналогічну точку зору висловлює Л.В. Сіщук [17, с. 102-103]. О.В. Гарагонич виділяє статут, внутрішні положення корпорації як *документи*, що містять правові норми [16, с. 18].

В.В. Форманюк, досліджуючи правову природу локальних нормативно-правових актів, описуючи їхню відмінність від локальних (індивідуальних) актів, які вважає формою саморегулювання корпорації, що прийняті її органами, вказує, що їх варто ототожнювати [18, с. 101]. Д.І. Сіроха акцентує увагу на тому, що локальні нормативно-правові є завжди письмовим документом, що регулюють внутрішнє життя корпорації (правила внутрішнього трудового розпорядку, положення про оплату праці, посадові інструкції тощо) та є формою об'єктивізації її волі [19, с. 48].

З огляду на зазначене, рішення ради директорів не завжди можна розглядати як результат нормотворчості (правотворчості). Як продемонстровано, рішення органів корпорації, які не містять нових правових норм, є правозастосовними (індивідуальними) актами, а не нормотворчими. Тобто, коли рішення ради директорів стосуються лише індивідуальних випадків або не створюють нових правил, вони мають ненормативний характер і не є локальними актами. Ненормативні рішення ради директорів вичерпують свою дію фактом їхнього виконання. Для прикладу, *ненормативним актом* ради директорів може бути рішення про обрання головного виконавчого директора. Таке рішення ради вичерпує свою дію у момент підписання головним виконавчим директором наказу про вступу на посаду. В подальшому, у порядку, визначеному Законом України № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [20], відбувається офіційне визнання цього державою шляхом засвідчення факту обрання / зміни керівника корпорації, про що вносяться відомості до Єдиного державного реєстру.

Тепер щодо рішень, що такі правові норми містять. Такими, для прикладу, можуть бути рішення ради директорів про затвердження додаткового вихідного дня, про запровадження дистанційного режиму роботи у корпорації тощо. Такі рішення регламентують внутрішнє життя корпорації,

формалізують її волю і мають обов'язковий характер для тих, кого воно стосується. Отже, такі рішення є нормативними (локальними актами), адже містять норму, що підлягає багаторазовому використанню або виконанню, а у випадку спору – застосуванню судом або іншим компетентним органом.

Ми погоджуємось із вченими у тому, що внутрішні положення, правила внутрішнього трудового розпорядку тощо є локальними нормативними актами, а такі *документи* затверджуються рішеннями компетентного органу корпорації. Але що саме у такому разі слід вважати локальним нормативним актом: лише сам документ (для прикладу, «внутрішні положення про комітети ради директорів»), чи вказаний документ та рішення про його затвердження (для прикладу, «рішення ради директорів про затвердження внутрішнього положення про комітети ради директорів»)? Допускаємо аргументацію такого змісту: особи, яких це стосується, будуть використовувати або виконувати локальні правові норми із посиланням на сам документ, а рішення про його затвердження буде лише характеристикою його легітимності (чи належним органом прийнятий, чи у належний спосіб тощо). Тобто, за таких обставин, може існувати і висновок, що рішення про затвердження документу із локальними нормами не містить правових норм, відтак носить ненормативний характер, однак, ми з таким не погоджуємось. Продемонструвати по-іншому цю ситуацію можна тоді, коли рішенням ради директорів затверджується застосування у корпорації певного нормативного акту, що не є затвердженим радою директорів чи іншим органом корпорації. Так, у відповідності до ч. 3 ст. 12-1 Закону № 996-XIV підприємства, крім тих, що зазначені в частині другій цієї статті, самостійно визначають доцільність застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності. Тобто, рішення ради директорів корпорації, що не зазначена у ч. 2 ст. 12-1 Закону № 996-XIV, про застосування конкретних міжнародних стандартів для складання фінансової звітності буде підставою для поширення на осіб, кого це стосується, дії таких міжнародних стандартів, які без рішення ради на них не поширювалися б, тобто, рішенням ради у цьому випадку слугуватиме нормою. Аналогічною є ситуація, коли рішенням ради затверджується внутрішній документ (положення, правила тощо), відтак вважаємо, що у такому випадку рішення ради буде актом нормативного характеру.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки. (1) Принципи функціонування ради директорів можна виокремити як основні та додаткові. Основні принципи, такі як колегіальність та більшість, рівність членів ради, підзвітність, регламентація роботи ради та запобігання конфліктам інтересів, є універсальними для всіх корпорацій з однорівневою структурою управління. Додаткові принципи, як-от прозорість, належність та компетентність членів ради, є специфічними для окремих корпорацій. (2) Рішення ради директорів можуть мати як нормативний, так і ненормативний характер, залежно від їх змісту та мети. До нормативних належать ті рішення, які встановлюють нові правила поведінки, регламентують внутрішню діяльність корпорації, мають обов'язковий характер для тих, кого вони стосуються, і підлягають багаторазовому застосуванню. Ненормативні рішення, навпаки, мають індивідуальний характер, стосуються конкретних випадків або осіб. Такі акти виконують правозастосовну функцію і не містять загальних норм права. Рішення ради директорів щодо затвердження внутрішніх положень або впровадження зовнішніх стандартів, навіть якщо вони лише вводять у дію норми, самі по собі є актами нормативного характеру, адже вони створюють обов'язковість цих норм у межах корпорації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 18-19, ст. 81.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18–22, ст. 144.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44, ст. 356.
4. Серт О.В. Розмежування повноважень голови ради директорів, головного виконавчого директора та корпоративного секретаря при однорівневій структурі корпоративного управління в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. № 84 (частина 2). 2024, с. 72–79.

5. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. № 819-IX / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 52, ст. 497.
6. Delaware General Corporation Law. 8 DE Code § 216. 2023. URL: <https://law.justia.com/codes/delaware/title-8/chapter-1/>. Date of access: 13.12.2024.
7. Yijing Jiang. Board meetings and the information gap between managers and independent directors. Dissertation. Boston University. 2021. 70 p. URL: <https://hdl.handle.net/2144/43115>. Date of access: 13.12.2024.
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40, ст. 365.
9. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31, ст. 268.
10. Про затвердження Стандарту № 4 «Корпоративне управління в професійних учасниках ринків капіталу та організованих товарних ринків. Організація та функціонування системи внутрішнього контролю в професійних учасниках, які не належать до підприємств, що становлять суспільний інтерес та до системно важливих професійних учасників»: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 1291 від 30.12.2021 р., зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2022 р. за № 263/37599. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0263-22#Text>. Дата доступу: 13.12.2024 р.
11. Форманюк В.В. Поняття локальної нормотворчості. *Актуальні проблеми політики*: зб. наук. пр. МОНмолодьспорт України. НУ ОЮА. Одеса. «Фенікс». 2011. Вип. 44, с. 124–129.
12. Гусаров С.М. Правозастосування в сфері законодавчої та нормотворчої діяльності. *Право. ua*. 2015. № 3, с. 35–42.
13. Нечипоренко А. О. Нормотворчість в Україні: поняття, види, напрямки удосконалення. Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків. 2015. 21 с.
14. Лепех Ю.С. Питання про співвідношення понять «правотворчість» та «нормотворчість». *Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»*. 2016. № 855, с. 225–231.
15. Майданик Р.А. Локальні акти в цивільному праві України: поняття, природа, класифікація. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 10, с. 78–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmj_2011_10_15. Дата доступу: 13.12.2024 р.
16. Гарагонич О.В. Реалізація господарської компетенції акціонерних товариств через систему актів органів акціонерних товариств. *Вісник Академії адвокатури України*. Том 14. № 2 (39). 2017, с. 16–28.
17. Сіщук Л.В. Визнання рішень загальних зборів ТОВ недійсними як спеціальний спосіб захисту корпоративних прав. *Міжнародний журнал «Право і суспільство»*. 2019? с. 100–112.
18. Форманюк В.В. Правова природа локальних нормативно-правових актів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013, с. 98–103. URL: <http://www.apdp.in.ua/v69/16.pdf>. Дата доступу: 13.12.2024 р.
19. Сіроха Д.І. Локальні нормативно-правові акти: сутність та соціальне призначення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 41. Том 2, с. 47–50.
20. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32, ст. 263.